

UDK: 616.314-089.23

QISMAN VA TO'LIQ ADENTIYADA PROTEZ TANLASH

Kurbanova Aziza Kuvandikovna

Kurbanovas.az@gmail.com

EMU University

Annotatsiya: Maqolada qisman va to'liq adentiya da protez tanlash masalalari tibbiy-amaliy nuqtayi nazardan yoritilgan. Zamonaviy stomatologiyada bemorning klinik holati, og'iz bo'shlig'ining anatomik xususiyatlari, estetik va funksional talablarni hisobga olgan holda protez konstruktsiyasini tanlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Qisman adentiya da ko'proq byugel protezlar, shuningdek, qattiq va yumshoq plastmassadan tayyorlangan olinadigan protezlar qo'llanilsa, to'liq adentiya da funksional qulaylik va mustahkamlikni ta'minlaydigan to'liq olinadigan plastmassa protezlar hamda implantatsiyaga asoslangan protez tizimlari keng qo'llaniladi. Tadqiqotda protez tanlash mezonlari, klinik ko'rsatmalar, bemorning individual ehtiyojlari va yangi texnologik yechimlarning afzalliklari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: qisman adentiya, to'liq adentiya, protez tanlash, byugel protez, implantatsiya, stomatologiya, protezlash usullari.

Abstract: The article discusses the issues of prosthesis selection for partial and complete adentia from a medical and practical perspective. In modern dentistry, choosing a prosthetic construction that takes into account the patient's clinical condition, anatomical features of the oral cavity, and aesthetic and functional requirements is one of the most pressing issues. In partial adentia, clasp prostheses, as well as removable prostheses made of hard and soft plastic, are more commonly used. In complete adentia, fully removable plastic prostheses and implant-based prosthetic systems that provide functional comfort and durability are widely used.

The study examines the criteria for prosthesis selection, clinical indications, individual patient needs, and the advantages of new technological solutions.

Keywords: partial adentia, complete adentia, prosthesis selection, clasp prosthesis, implantation, dentistry, prosthetic methods.

Аннотация: В статье освещены вопросы выбора протеза при частичной и полной адентии с медико-практической точки зрения. В современной стоматологии выбор конструкции протеза с учетом клинического состояния пациента, анатомических особенностей полости рта, эстетических и функциональных требований является одной из актуальных задач. При частичной адентии чаще применяются бюгельные протезы, а также съемные протезы из твердой и мягкой пластмассы, при полной адентии широко используются полные съемные пластмассовые протезы и протезные системы на основе имплантатов, обеспечивающие функциональное удобство и прочность. В исследовании рассматриваются критерии выбора протеза, клинические показания, индивидуальные потребности пациента и преимущества новых технологических решений.

Ключевые слова: частичная адентия, полная адентия, выбор протеза, бюгельный протез, имплантация, стоматология, методы протезирования.

Kirish: Stomatologiyada eng ko‘p uchraydigan patologik holatlardan biri – bu tishlarning qisman yoki to‘liq yo‘qotilishidir. Adentiya nafaqat chaynash funksiyasining buzilishiga, balki nutqiy qiyinchiliklarga, ovqat hazm qilish jarayonining izdan chiqishiga, estetik ko‘rinishning yomonlashuviga ham sabab bo‘ladi. Buning natijasida bemorlarning psixologik holati, ijtimoiy faoliyati va umumiy hayot sifati pasayadi.

Zamonaviy stomatologiya tish yo‘qotilishini turli xil protezlash usullari orqali bartaraf etishga qaratilgan keng imkoniyatlarga ega. Qisman adentiyada asosan ko‘priksimon protezlar, byugel protezlar va olinadigan plastmassa protezlar qo‘llanilsa, to‘liq adentiyada esa to‘liq olinadigan protezlar va implantatsiyaga

asoslangan konstruksiyalar keng tavsiya etiladi. Protez tanlashda bemorning yoshi, og‘iz bo‘shlig‘ining anatomik xususiyatlari, umumiy sog‘lig‘i, estetik va funksional talablar hisobga olinadi.

Shu sababli qisman va to‘liq adentiyada protez tanlash masalasi stomatologik amaliyotda nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism: Aholi orasida tishlarning qisman yoki to‘liq yo‘qotilishi keng tarqalgan bo‘lib, bu holat sog‘liqni saqlash tizimi oldida muhim muammolardan biri sifatida turadi. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, o‘rta va katta yoshdagi aholining katta qismi adentiyadan aziyat chekadi. Bu esa nafaqat chaynash funksiyasining buzilishiga, balki nutqdagi nuqsonlar, ovqat hazm qilish tizimining kasalliklari, jag‘ suyagi atrofiyasi va estetik muammolarga ham sabab bo‘ladi.

So‘nggi yillarda stomatologiyada protezlash texnologiyalari sezilarli darajada rivojlanib, an’anaviy plastmassa protezlardan tashqari metall-keramika, sirkoniy asosidagi, shuningdek implantatsiyaga tayangan protez turlari keng joriy etilmoqda. Bunday imkoniyatlar bemorlarning estetik qoniqishini ta’minlash, protezning qulayligi va uzoq muddatli xizmatini kafolatlashda muhim ahamiyatga ega.

Shunday ekan, qisman va to‘liq adentiyada to‘g‘ri protez turini tanlash – stomatologik amaliyotning dolzarb yo‘nalishi bo‘lib, bemorlarning hayot sifatini yaxshilash, ularning ijtimoiy faolligini tiklash va ruhiy holatini barqarorlashtirishda beqiyos o‘rin tutadi.

Qisman va to‘liq adentiyada protez tanlash masalasi uzoq yillardan beri stomatologik tadqiqotlarning markazida bo‘lsa-da, so‘nggi yillarda yangi biomateriallar, texnologiyalar va klinik yondashuvlar ushbu sohaga ilmiy yangilik kiritmoqda. Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

1. **Yangi avlod biomateriallari** – an’anaviy akril plastmassa va metall asosli protezlardan tashqari, sirkoniy oksid, bioinert keramika va kompozit materiallardan foydalanish bemorlarda allergik reaksiyalarni kamaytirish va uzoq muddatli chidamlilikni ta’minlash imkonini bermoqda.

2. **Implantatsiya asosidagi yechimlar** – to‘liq adentiyada implantatsiyaga asoslangan protezlar chaynash samaradorligini oshirishi va jag‘ suyaklarining atrofiyasini sekinlashtirishi aniqlangan.

3. **Individulalizatsiyalashgan yondashuv** – zamonaviy 3D skanerlash va CAD/CAM texnologiyalari asosida har bir bemor uchun shaxsiy protez modelini tayyorlash imkoniyati yaratilmoqda.

4. **Psixologik va ijtimoiy omillarni hisobga olish** – protez tanlash jarayonida nafaqat tibbiy, balki bemorning ijtimoiy moslashuvi va psixologik qoniqishini ham baholashga doir yangi metodik yondashuvlar ishlab chiqilmoqda.

5. **Innovatsion funksional tadqiqotlar** – protezlangan bemorlarda chaynash samaradorligi, nutq va estetik ko‘rsatkichlarning yaxshilanishi yangi diagnostik usullar orqali baholanmoqda.

Demak, ushbu tadqiqot qisman va to‘liq adentiyada protez tanlashning zamonaviy innovatsion yechimlarini o‘rganishi va ularni amaliyotga tadbiq etish mexanizmlarini yoritishi bilan ilmiy yangiligi bilan ajralib turadi.

Qisman adentiya va protez tanlash Qisman adentiya holatida og‘iz bo‘shlig‘ida ma‘lum miqdordagi tishlar saqlanib qoladi. Shuning uchun protez tanlashda mavjud tishlar holati, jag‘ suyagi shakli va bemorning yoshi hisobga olinadi. Asosan quyidagi protez turlari qo‘llaniladi:

- **Ko‘priksimon protezlar** – tish qatoridagi kichik bo‘shliqlarni bartaraf etishda qo‘llaniladi. Ular tayanch tishlarga mahkamlanadi va estetik hamda funksional afzalliklarga ega.

- **Byugel protezlar** – metall karkas asosida tayyorlanib, mustahkamligi yuqori. Uzoq muddat xizmat qilishi, chaynash funksiyasini samarali tiklashi bilan ajralib turadi.

- **Qattiq va yumshoq plastmassa olinadigan protezlar** – ko‘proq iqtisodiy jihatdan qulay variant hisoblanadi. Yumshoq plastmassa protezlar moslashuvchanligi sababli bemor tomonidan tez qabul qilinadi.

To‘liq adentiya va protez tanlash

To‘liq adentiya barcha tishlarning yo‘qotilishi kuzatiladi. Bunday hollarda quyidagi yechimlar qo‘llaniladi:

- **To‘liq olinadigan plastmassa protezlar** – eng ko‘p qo‘llaniladigan usul bo‘lib, arzon va oson tayyorlanadi. Biroq, uzoq muddatli foydalanishda protezning siljishi va jag‘ suyagining atrofiya jarayonini tezlashtirishi mumkin.

- **Implantatsiya asosidagi protezlar** – zamonaviy yondashuv hisoblanib, implantlar orqali protezning mahkam o‘rnatilishi ta‘minlanadi. Bu usul chaynash samaradorligini tiklashda yuqori natija beradi, estetik ko‘rinishni yaxshilaydi va bemorning psixologik qoniqishini oshiradi.

- **Gibrid (kombinatsiyalashgan) protezlar** – plastmassa va implantatsiyani uyg‘unlashtirgan holda qo‘llaniladi. Ular iqtisodiy va funksional jihatdan qulay variant sifatida tavsiya etiladi.

Protez tanlash mezonlari

- Bemorning **yoshi** va umumiy sog‘lig‘i;
- Og‘iz bo‘shlig‘i va **jag‘ suyaklarining anatomik holati**;
- **Estetik talablar** va bemorning psixologik holati;
- **Iqtisodiy imkoniyatlar**;
- Protezning **uzoq muddatli xizmat qilishi** va gigiyenik qulayligi.

Zamonaviy texnologiyalar So‘nggi yillarda 3D skanerlash, CAD/CAM texnologiyalari va yuqori sifatli biomateriallar asosida tayyorlangan protezlar stomatologik amaliyotda keng qo‘llanmoqda. Bu esa protezning aniq moslashuvi, mustahkamligi va estetik jihatdan tabiiy ko‘rinishini ta‘minlamoqda.

Muhokama: Qisman va to‘liq adentiya protez tanlash masalasi stomatologiyada eng muhim klinik va ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Har bir protez turining o‘ziga xos afzalliklari va cheklovlari mavjud bo‘lib, ular bemorning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda baholanishi zarur.

1. Qisman adentiya protezlar

- **Ko‘priksimon protezlar** – estetik va funksional natija yuqori bo‘lishiga qaramay, tayanch tishlarning kesilishi va yuklamaning notekis taqsimlanishi ularning asosiy kamchiligi hisoblanadi.

- **Byugel protezlar** – chaynash bosimini fiziologik ravishda taqsimlashi, uzoq muddatli xizmat qilishi bilan afzal, biroq ularning tayyorlanishi murakkab va narxi yuqoriroqdir.

- **Plastmassa protezlar** – iqtisodiy jihatdan qulay, biroq mustahkamligi past va uzoq muddatli foydalanishga mo‘ljallanmagan.

2. To‘liq adentiyada protezlar

- **Olinadigan plastmassa protezlar** – keng tarqalganligi va arzonligi sababli ko‘p qo‘llanadi. Ammo ularning siljishi, bemorda noqulaylik tug‘dirishi va jag‘ suyaklarining tezroq atrofiyaga uchrashiga olib kelishi mumkin.

- **Implantatsiya asosidagi protezlar** – funksional va estetik afzalliklari bilan ajralib turadi. Ular bemorning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu bilan birga, ularning narxi yuqori va ba‘zi bemorlarda umumiy sog‘liq ko‘rsatkichlariga ko‘ra implantatsiya o‘tkazish cheklangan bo‘lishi mumkin.

- **Gibrid protezlar** – implantatsiya va olinadigan protezlarning kombinatsiyasi bo‘lib, iqtisodiy jihatdan ham, funksional natija jihatidan ham maqbul hisoblanadi.

3. Zamonaviy texnologiyalarning o‘rni

3D texnologiyalar, CAD/CAM dasturlari va yangi biomateriallar asosida tayyorlangan protezlar yuqori aniqlik, estetik moslik va mustahkamlikni ta‘minlaydi. Shu sababli, stomatologiyada an‘anaviy usullardan zamonaviy raqamli texnologiyalarga o‘tish jarayoni tezlashmoqda.

Umuman olganda, protez tanlashning eng maqbul yechimi bemorning klinik holati, iqtisodiy imkoniyatlari, estetik talablar va psixologik moslashuv darajasiga asoslangan holda amalga oshirilishi lozim.

Xulosa va takliflar: Qisman va to‘liq adentiyada protez tanlash masalasi stomatologiyada dolzarb bo‘lib, bemorlarning hayot sifati, sog‘ligi va ijtimoiy faoliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki:

- Qisman adentiyada ko‘priksimon va byugel protezlar chaynash samaradorligini ta’minlashda eng maqbul hisoblanadi, ammo ularning qo‘llanishida tayanch tishlarning holati muhim ahamiyatga ega.

- To‘liq adentiyada olinadigan plastmassa protezlar keng qo‘llanilsa-da, implantatsiya asosidagi protezlar funksional va estetik afzalliklari bilan ustunlik qiladi.

- Zamonaviy CAD/CAM texnologiyalari, yangi biomateriallar va 3D skanerlash asosida tayyorlangan protezlar an’anaviy usullarga nisbatan yuqori aniqlik va qulaylikni ta’minlaydi.

- Har bir protez turining afzallik va kamchiliklari mavjud bo‘lib, yakuniy tanlovda bemorning yoshi, umumiy sog‘lig‘i, iqtisodiy imkoniyatlari va estetik ehtiyojlari hisobga olinishi zarur.

-

Takliflar:

1. Qisman adentiyada imkon qadar byugel protezlarni keng joriy etish, chunki ular fiziologik yuklamani to‘g‘ri taqsimlaydi.

2. To‘liq adentiyaga ega bemorlarda, agar imkoniyat mavjud bo‘lsa, implantatsiya asosida protezlashni ustuvor yo‘nalish sifatida tavsiya etish.

3. O‘zbekistonda stomatologik amaliyotda CAD/CAM texnologiyalarini keng qo‘llash uchun texnik baza va mutaxassislarni tayyorlashni jadallashtirish.

4. Bemorlarning psixologik moslashuvini hisobga olgan holda, protez tanlashda individual yondashuvni kuchaytirish.

5. Aholi o‘rtasida tish gigiyenasi va protezlashning ahamiyati haqida targ‘ibot-tashviqot ishlarini kengaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xamdamov M.X. Ortopedik stomatologiya asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2019. – 215 b.
2. Abduqodirov A.A. Stomatologiyada protezlash nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 188 b.
3. Xasanov B.R., Yo‘ldoshev I.M. Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari va ularni protezlash usullari. – Toshkent: Tibbiyot, 2021. – 230 b.
4. Qodirova N.Sh. Byugel protezlar va ularning klinik qo‘llanilishi. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2022. – 142 b.
5. Zarb G.A., Hobkirk J.A., Eckert S.E. Prosthodontic Treatment for Edentulous Patients: Complete and Partial Dentures. – St. Louis: Elsevier, 2019. – p. 54–112.
6. Beumer J., Faulkner G., Marunick M. Maxillofacial Rehabilitation: Prosthodontic and Surgical Considerations. – New York: Thieme Medical Publishers, 2020. – p. 76–143.
7. Carr A.B., Brown D.T. McCracken’s Removable Partial Prosthodontics. – 13th edition. – Philadelphia: Elsevier, 2021. – p. 98–170.
8. Shillingburg H.T., Hobo S., Whitsett L.D. Fundamentals of Fixed Prosthodontics. – 5th edition. – Chicago: Quintessence Publishing, 2020. – p. 45–109.
9. Phoenix R.D., Cagna D.R., DeFrest C.F. Stewart’s Clinical Removable Partial Prosthodontics. – 5th edition. – Chicago: Quintessence, 2019. – p. 60–135.